

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

De Eloquentia S. Pauli, & sacrarum literarum. cap. 2.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

Ecc. 21. rendum erit, temere? quid autem est, quod dicitur, labia imprudentium stulta narrabunt, verba autem prudentium statera ponderabuntur, nisi adhibendam ab eo, qui loqui prudenter velit, stateram id est, diligentem prameditationem, ac penfulationem verborum etiam singulorum in loco autem statera, præsto sunt monita ac præcepta artis, quæ sapientes ex sapientibus collegere. Et sanè cum certum sit præcepta eloquentiæ, aliquid omnino adiumenti afferre ad id efficiendum, sermone,

4. de Doct. Cbr. initio. quod volumus, diuine S. August. ostendit absurdum, ac plane stultum esse dicere, cum ad falsa suadenda, multi adhibeat præcepta Rhetoricæ; aduersus mendacium, in defensionibus suis inermem debere consistere veritatem? quem locum, quia frons sanctus ille Doctor exequitur, rogo lectorem vt consulat, & addit paulo post disertè, qui & sapienter, & eloquenter possit dicere, cum perfectum esse Doctorem. Ex quo satis nobis constat, in sacris quoque dictionibus, locum, & quidem admodum fructuosè, habere eloquentiam. Videat etiam si cui liber egregias laudes, quibus Nazianzenus patris ad filium, eloquentiam offert.

In carmine Nicob. Orat. de Affectata Constant. Cathedr. Idem in oratione alia proficitur ingenuè, amplectunt se, eruditionem minimè mutam, non aridam, neque humi præstantem, Adde, quod cum duo præcipuè sint, quibus homines moueantur ad fidem suam præbendam, eloquentia, & miracula, placuit Deo post prima tæpora, de quibus mox agemus, consequutis temporibus per eloquentiam, (quæ via magis ordinaria est) suam administrare Ecclesiam, eoque Chris. plantiam necessariam Episcopo affirmat singularem dicendi vim, cum præstante coniunctam fortitudine, vt exequi opus prædicationis sincerè, & constanter possit, idque eo magis iam necessarium existimat, quo miraculorum propè nullum vestigium est reliquum. Sed antequam ad obiecta respondeamus, de factorum librorum, ac primo de Sancti Pauli eloquentia, de qua alia aliorum sententia est pauca dicamus.

Chris. lib. de Sacerd. iam necessariam Episcopo affirmat singularem dicendi vim, cum præstante coniunctam fortitudine, vt exequi opus prædicationis sincerè, & constanter possit, idque eo magis iam necessarium existimat, quo miraculorum propè nullum vestigium est reliquum. Sed antequam ad obiecta respondeamus, de factorum librorum, ac primo de Sancti Pauli eloquentia, de qua alia aliorum sententia est pauca dicamus.

De Eloquentia Sancti Pauli, & sacrarum litterarum. Cap. II.

Etiam si de eloquentia D. Pauli in fine primæ partis aliquid dixerimus non erit molestum rursus hic vbi de eloquentia sacra agimus, pauca opportunè adijcere. D. Chrysost. conuenitur ex Apostoli locis de epistola ad Corinth. prima, quodam suæ ignauia quæsiuisse integumentum dicens, Hoc ipsum

1. 4. de Sacerd.

(inquam) hoc ipsum certe est, quod plerisque perdidit, re-
 miliioresq; ad veram doctrinam studium reddidit. Et enim cum
 non possent, apostolicae mentis altitudinem, neque verborum
 sensum capere, totius aetatis tempus consumpserunt in somno-
 lentia, atque oscitantia. Deinde addit, S. Paulo, minus ne-
 cessariam fuisse eloquentiam, quod virtute signorum abunda-
 bat, Nunc autem cum ne vestigium quidem, ut loquitur, eius
 virtutis relictum sit, necessariam omnino vim esse dicendi. Ea-
 dem presse, ut solet Nazianzenus docet. Dum promptam
 ait esse plerisque, qui doctrina, & facundia careant, inscientia
 sua, fidei nomen obtendere, quod se quoque probaturum fuis-
 se, si illi sermonis, doctrinaeque loco, signorum & miraculorum
 vim haberent. Ex quibus id, quod modo dicebamus apparet,
 duo praecipua quibus res divina persuadeantur, praesidia esse,
 virtutem miraculorum, atque sermonum, & illam extraordi-
 nariam magis, hanc valde communi providentiae, naturaeque
 hominum convenientem. Cum igitur S. Paulus ita miraculo-
 rum facultate polleret, per quam magis divina testificatio elu-
 eet, non multum sermonum gratia indigebat, fuisse tamen de-
 monstrat. Christum etiam si virtus signorum adsit, necessariam
 vim esse dicendi, eamque in Paulo praestantem fuisse, & per
 eam antequam miracula ederet, preclare ipsum multa fecisse.
 Et plane si eloquentia est copiose loquens sapientia, quis ne-
 get eloquentiam Sancti Pauli summam fuisse? quid enim eo co-
 piosius? quid sapientius? quippe loquebatur sapientiam inter
 perfectos. Deinde cum eloquentiae vis ponatur ab Aristot. in
 Enthimemate id est in argumento, quod fidem auditori faciat,
 nihil est fortius eloquentia S. Pauli, nihil artificiosius: quid que-
 so prudentius, & artificio quodam divino instructius? quam
 habita in Areopago Athenis oratio? quam apte, proprie, ac
 iucunde, ab ara ignoto dicata Deo, sumit exordium? quam
 sapienter ab ipsis quoque graecorum poetis testimonia profert?
 porro oratio, quam coram Agrippa in sui defensionem habuit,
 tanta arte, ac sapientia plena est, ut vix quicquam inter omnes
 oratores, mea sententia possit simile reperiri, ut non miran-
 dum sit, si tanquam extra se abreptis voce magna Festus cla-
 marit, Insanis Paule, multa te litera ad insaniam conuertunt,
 Quo etiam loco, iure admiratur. S. Chris. illam vocem, quam
 Agrippa qui dixerat, in modico suades me Christianum fieri,
 respondit Apostolus, opto apud Deum, & in modico, & in ma-
 gno, non tantum te, sed & omnes, qui audiunt hodie fieri ta-

lib. 4. de sa-
cerd.

Orat. sup.
citata.

D. Pauli elo-
quentia.

2. Rhet.

Act. 17.

Act. 26.

Hom. 52.
in Act. 26.

In Apol. ad Pammach.

In Apol. ad Pammach.

Homil. de laud. Pauli.

3. Lib. de Arte Rhetor. c. 10.

les, qualis ego sum, exceptis vinculis his? Miratur inquam Chrysoſtomus, cū ſua illa vincula tanti faceret Paulus, & tantum charitate proximorum arderet, cur ea exceperit. Nimirum quod per illam prudentiam, qua fiebat omnibus omnia, videbat hanc ſignificationem urbanitatis aptiorem hoc loco eſſe, ad conciliandam ſibi auditoris benevolentiam, & Chriſtum Dominum inſinuandum, vt deinde ad perfectionem quoque, & vinculoꝝ deſiderium, cuius initio capaces non erant ſuo tempore promouerentur. De eius epistoꝝ vulgaris, inquit eſt ſancti Hieronymi ſententia, cum ait, Paulum Apoſtolum proferam, quem quotieſcunq; lego, videor mihi non verba audire, ſed tonitrua. Legite epistoꝝ eius, maxime ad Romanos ad Gal. ad Ephes. in quibus, totus in certamine poſitus eſt, & videbitis eum, in teſtimonijs, quæ de veteri teſtamento affirmat quam artiſex, quam prudens, quam diſſimulator ſit, cui quod agit, videntur quidem verba ſimplicia, & quaſi innocētis hominis, ac ruſtici, & qui nec facere, nec declinare nouerit inſidias, ſed quocunq; reſpexeris, fulmina ſunt. Hæc in cauſa, capit omne quod tetigerit, tergum vertit, vt ſuperet, fugam ſimulat vt occidat. Sanctus autem Chriſtus præter Encomia præclariffima, quibus Apoſtolum, & epistoꝝ ornauit, in epistoꝝ ipſis ſingularum rerum, atque adeo uocum momenta, ordinem, gradus, ac progressiones, adeo ſubtiliter expendit, vt ad perfectiffimum artis Rhetoricæ genus diſcedendum, abundè ſint futuri eius commentarij, ſi obſeruentur, quæ ille de diuina Apoſtoli prudentia, & arte animaduertit, vnde & idē Paulus Chriſti Rhetor, merito ab eodem Chriſtoſtomo nominatur. hom. 6. de penit. Quia tamen vulgus, maxime in eloquentiæ, ſolet in eloquutione ponere, & in numeroſo copioſo textu, & periodorum cōprehensionibus, quæ commata & membra diſtinguant, fatendum, id genus ab Apoſtolo neglectum, potius quam ignoratum. Nam & Ariſtot. eloquutionem eſſe rem leuem teſtatur, & artiſcium Rhetoricum in hac re ſolè maxime imminuere, & fidem eleuare dicentis. Et alioqui per ſtori myſterijs diuinis pleno, & redūdanti, quæ in cælo hærent, ideſt ex fonte ipſo, non licebat homini loqui, ſuperuacuum erat, & planè difficile, æſtum illum, & impetum cohibere. Ita autem decurrit, ac rapitur, vt diuinum quiddam ſpiret, ſublime, magnificentum, maius humano, admirationem ſimul & uenerationem, pietatem animis lectorum effūdendens. Quid pluribus opus eſt, cum ipſe Apoſtulus, quod Corinthij dicebant.

Epistoꝝ

Epistolæ quidem graues sunt, non diffiteatur, qui tamen & si addit sermo contemptibilis, ideo dicit, quia non adhibebat delicias foscolorum, quos Corinthij videntur sectati fuisse, non ideo quod verborum curam aspernaretur, Quinimo teste Hier. cum esset doctissimus, & scientiam haberet sanctarum scripturarum, & sermonis, diuersarumque linguarum idioma possideret, quia tamen diuinorum sensuum maiestatem, digno non poterat, Græci eloquij explicare sermone, habebat Titum interpretem, sicut & B. Petrus Marcum, & addit ideo contristatum Troade, non inuento Tito, quod prædicationis suæ in præsentiarum fistulam, organumque per quod Christo caneret, non inuenerat.] Maneat igitur id, quod robur, & spiritus eloquentiæ est, fuisse in Diuo Paulo eminentissimum, neque sic loquutū tamquam temerè verba funderet, sed vt prudenter excogitaret, quemadmodum posset, Christi doctrinam auditoribus quam aptissimè proponere.

Quid verò dicemus de alijs sacris libris? Nonne in ijs eloquentia & quidem perfectissima est? S. Ambr. Negant (inquit) plerique, nostros secundum artem scripsisse, nec nos obnitimur, non enim secundum artem scripserunt, sed secundum prædicationem, quæ super omnem artem est, scripserunt enim, quæ spiritus ijs loqui dabat; sed tamen ij, qui de arte scripserunt de eorum scriptis, artem inuenerunt, & condiderunt commenta artis, & magisteria.] En igitur ex Ambrosij sententia, non modo eloquentia est in sacris libris, sed & exemplar, & forma, & fons eloquentiæ etiam secularis. Dyonisius, longinus Ehtnicus Rhetor, qui de sublimi genere dicendi, libellum non malum scripsit, laudat initium Geneseos, & sacrum historicum, loquutum pro maiestate Dei affirmat, cum simplici sermone refert, dixit Deus fiat lux, & facta est lux, & similia, conueniebat enim de Deo loquenti res maximas, paucis efferre. De Isaia notum est, sancti Hieronymi elogium, cum ait, Ac primum de Isaia sciendum, quod in sermone suo disertus sit, quippe vir nobilis, ac vrbane eloquentiæ, nec habens quicquam in eloquio rusticitatis, vnde accidit, vt præcæteris florem sermonis eius translatio non potuerit conseruare.] In Ecclesiastico adhibitam fuisse ornati sermonis curam, satis ex ipso prologo apparet, cum dicitur: Hortor itaque venire vos cum beneuolentia, & attentiori studio, lectionem facere, & veniam habere in illis, in quibus videmur sequentes imaginem sapientiæ, deficere in verborum compositione, nam deficiunt verba.

N 3 Hebrai-

Epist. II.
ad Hebd.

Eloquentia
maxima est
in sacris li-
bris.

1.8. Ep. 63.

Prefatione in
translationē
Isaie.

Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam, vix apparet, si quid desideretur in eloquentia, non referri causam in curam, sed in ipsam linguæ proprietatem, quæ in alienis linguis, vim nativam conseruare non possit. Et scriptor Machabæorum, ita vltimum caput concludit. Et si quidem bene, & vè historiæ competit, hoc & ipse velim, si autem minus dignè, concedendum est mihi, sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est, alternis autem vti delectabile, ita legentibus, si semper exactus sit, sermo non erit gratus, & proficitur adhibita a se curam, vt volentibus quidem legere, effectus animi oblectatio, studiosis vero vt facilius possint, memoriam commendare, omnibus autem legentibus vtilitas conferatur, & addit. Sicut qui preparant conuiuium, & quærunt aliorum voluntati parere, propter multorum gratiam, libenter laborem sustinemus; Itaque tantum abest, vt stylum neglexerit faceret author, vt etiam plenum vigiliarum, ac sudoris assumptum, sibi, negotium dieat, vt placeret, & narrationem accommodaret ad legentium voluptatem, sicut ij, qui diligenter conuiuium instruunt nimirum, non vt id faceret, quod coquinaria Rhetoricæ tribuit Plato, vt mox dicemus, sed vt per delectationem tanto magis prodesset. Rectè enim Augustinus sicut (ait) sapè sumenda sunt, & amara salubria, ita semper vitanda perniciofa dulcedo, quanto enim magis, illic appetitur suauitas, tanto feliciter salubritas prodest. Et planè inesse vim oratoriam in sacris literis, superuacaneum est, post ipsum Augustinum, velle docere cum tantus Doctor, vè in ipso Prophetarum, maximè rudi Amos, etiam in obseruatione periodorum, commatum membrorum inesse fusè demonstrat. His positus facile est, obiecta diluere, sed planius tota res illustrabitur, si de Rhetorica sæculari, nouo quasi sumpto principio, pauca interferamus.

Esse aliquam falsam Rhetoricam. Cap. III.

Sciendum est apud ipsos quoque Ethnicorum nonnullos, Rhetoricæ nomen malè audiuisse, & ea est causa, quia vt mors, & vitæ in manu est linguæ, & gladius idè, potest ferire hostem, ac ciuem; noxium & innocentem. Ita præcepta Rhetoricæ quemadmodum loquitur S. Augustinus in medio posita sunt, quæ ad persuadenda, seu recta, seu falsa valeant plurimum. Nazianz. dicendi facultas, vt probis (inquit) & honestis virtutibus

Prima Orat.
in Iulianum.